

Samverkan, hållbarhet och demokrati

Konstruktioner och förståelser av samhällsansvar i svenska lärosätens visions- och strategidokument

Collaboration, sustainability, and democracy. Constructions and understandings of social responsibility in Swedish universities' strategic planning documents.

Building from debates about academic capitalism and universities' adaptation to surrounding society, this article analyzes the vision and strategy documents of Swedish universities. Using Bacchi's *What's the problem represented to be* approach, we analyze how and to what extent such documents advocate for the adaptation of universities' activities to the demands of surrounding society and market economy, and the societal and institutional problems such adaptation processes are considered to counteract. In all documents we find an *externalization imperative*, where universities plan for an adjustment of activities to the demands and interests of external actors. Primarily, this applies to their advocacy of a *utility ideal*, promoting the instrumentalization of knowledge and its transformation into tools for external actors' goals and purposes. This adaptation process is partly articulated as responding to the allegedly problematic aspects of previous university ideals, understood as characterized by introspection and exclusion, partly as responding to overarching "societal challenges", understood through sustainability discourse. In the article, we discuss these problem representations critically, contextualizing them in relation to knowledge capitalism and the postmodernization of knowledge.

Keywords: Higher education, academic capitalism, collaborative research, university ideals, sustainability

UNDER DE SENASTE 30 åren har frågan om svenska lärosätens kopplingar till och nytta för det omgivande samhället präglat svensk högskolepolitik och akademisk diskussion om densamma. Huvudsakligen har frågan diskuterats inom ramen för en större diskussion om akademins roll i samtiden. Här finns många kritiska röster. Ahlbeck Öberg, Bennich-Björkman, Hermansson, m.fl. (2016) utgör ett typexempel på en kritik där invändningarna mot en alltmer resultatstyrd akademi står i centrum. Hasselberg (2012, 2019) förmedlar samma bild genom att tala om hur vetenskapen blivit kommodifierad och hur lärosätena blivit platser för det skenbart mätbara. Ofta kombineras denna kritik med en problematisering av hur forskningen alltmer görs till medel för politiska mål (Fridlund & Sundström 2000).

Unemar Öst (2009) visar hur hela denna förändringsprocess också varit *diskursiv*, där lärosätenas uppgift snävats in för att relateras till globaliseringens och den eu-

ropeiska integrationens krav. Till detta hör en diskussion av Bologna-processen, där exempelvis Liedman (2010) pekar på hur den gör lärosätena till platser för produktion av anställningsbara individer snarare än till platser för sanningssökande.

Det finns också en mer specifik diskussion om samverkansforskning. Avsaknad av fruktbara utvärderingsinstrument för samverkan är utgångspunkten för Bölling & Erikssons (2016) diskussion, och även om Benner och Sörlin (2015) visar hur svenska lärosäten historiskt haft en stark tradition av samverkan så oroas även de av utvärderingsproblemet. Även andra problem kring samverkan diskuteras. Ahlberg Öberg (2016) hävdar att fokuset på samverkan innebär ett hot mot bildningsideal och kunskapens egenvärde och att samverkansforskning är alltför oproblematiserat som företeelse.

Gemensamt för dessa diskussioner är en förståelse av svensk högskolepolitik som dominerad av ett *externt* fokus, där tyngdpunkten inte ligger på de verksamheter som äger rum innanför lärosätenas väggar utan snarare på att knyta lärosätens verksamheter till yttre aktörer och fält.

Detta externa fokus är också tydligt i styrning och lagstiftning. Sedan högskolereformen 1992 (SFS 1992:1434) har det stötvis införts nya formuleringar i högskolelagen som betonar att forskning och utbildning bör bidra till samhällsnytta samt fokusera på studenters anställningsbarhet (se exempelvis SFS 1996:1392; SFS 2009:45; SFS 2013:119; SFS 2021:317). I 2016 års forskningsproposition gjordes detta fokus än tydligare. Med titeln *Kunskap i samverkan* drev propositionen tesen att forskningens huvuduppgift är att vara i samhällets tjänst, att bidra till ökad nytta, konkurrenskraft och utveckling av lösningar på ”framtidens utmaningar” (Proposition 2016/17:50; jfr Widmalm 2013, 2016; Ahlbeck Öberg 2016).

Allt eftersom frågor om forskningens samhällsnytta och utbildningens produktion av anställningsbara medborgare blivit vägledande för svensk högskolepolitik har lärosäten kommit att utarbeta visioner och strategier som önskar säkerställa gångbara kontakter med det omgivande samhället. Detta väcker frågan om *hur* det politiska imperativ som lägger tonvikten på lärosätenas samhällsnytta omsätts i lokala policydokument – formulerade i anslutning till lokala institutionella kontexter och behov – samt vilka grundläggande antaganden om kunskap, nytta, demokrati och hållbar utveckling som emanerar från denna policydiskurs.

Syftet med denna artikel är att analysera svenska lärosätens visions- och strategidokument och därigenom undersöka rådande föreställningar om lärosätenas *samhällsansvar* och *samhällsroll*. Med detta avses föreställningar om hur lärosäten bör arbeta för att medverka till god samhällsutveckling och vad som utgör sådan samhällsutveckling. Förutom att belysa ett viktigt område inom samtida svensk högskolepolitik ämnar denna artikel knyta an till bredare diskussioner om universitets- och bildningsideal och dessas relation till olika demokrati- och kunskapsbegrepp (jfr Karlsohn 2016), samt till diskussioner om lärosätenas och kunskapens tilltagande nyliberalisering, instrumentalisering och postmodernisering i dagens globaliserade kapitalism (Lyotard 1984; Slaughter & Rhoades 2004; Hasselberg 2012; Widmalm 2013; Kauppinen 2015; Widmalm 2016; Hasselberg 2019). Vi belyser också den centrala roll som diskurser om *hållbarhet* fått för lärosätens verksamheter.

Detta görs genom en kritisk diskussion av visions- och strategidokumentens *problemkonstruktioner*. Utifrån Carol Bacchi (1999, 2009) menar vi att de ”problem” som uppträder i policydokument är sociala och politiska konstruktioner som reflekterar de implicita antaganden och intressen som ligger till grund för den institution som policyn görs gällande för. Genom att kritiskt analysera de ”problem” som policydokumenten konstruerar och de antaganden och intressen som ligger till grund för ”problemen” når vi fram till fördjupad kunskap om hur lärosäten framställer villkoren för sin verksamhet. I detta syfte utgår vi från följande forskningsfrågor, varav de tre första är bearbetade från Bacchis *What’s the problem represented to be?*-ansats (WPR) (1999, 2009), och den sista knyter dessa till studiens övergripande syfte:

1. Hur konstrueras de ”problem” som lärosätenas vision- och strategidokument svarar mot?
2. Vilka implicita antaganden ligger till grund för att dessa ska kunna konstrueras som just problem?
3. Vad utelämnas i dessa problemkonstruktioner? Vilka tystnader och glapp uppstår om man jämför dokumentens problemkonstruktioner med alternativa synsätt?
4. På vilka sätt ger dessa problemkonstruktioner upphov till olika föreställningar om lärosätenas samhällsansvar och samhällsroll?

För en vidare redogörelse för vårt syfte krävs en beskrivning av vårt material och vår analysmetod, vilket följer nedan.

Material och metod

Material och kodning

I Sverige finns cirka 50 universitet, högskolor och enskilda utbildningsanordnare som gemensamt betecknas som ”lärosäten”. I denna artikel fokuserar vi på dem som Universitetskanslersämbetet (2022) benämner universitet eller högskolor. Vi har med detta valt att utesluta konstnärliga högskolor samt de flesta enskilda utbildningsanordnare, då vi anser att dessa på grund av sitt ofta specialiserade fokus och låga studentantal är av mindre betydelse för förståelsen av övergripande tendenser inom svensk universitets- och högskoleverksamhet.

Från de valda lärosätenas hemsidor har vi samlat in visions- och strategidokument. Dessa antas som regel av lärosätets högsta ledning med tre till tio års mellanrum och beskriver lärosätets vision för verksamheten samt de strategier som planeras för att nå upp till visionen. De har ofta en framträdande plats på lärosätenas hemsidor och varierar i omfattning mellan en och strax under hundra sidor.

Då artikelns syfte är att kritiskt diskutera hur dagens svenska lärosäten förstår och tillämpar begreppen samhällsroll och samhällsansvar, genomför vi en *synkron* snarare än *diakron* analys; vi analyserar inte utveckling över tid, utan ger en djupgående bild

av samtiden. Likväl anser vi att samtiden inte kan avgränsas till de senaste åren: en bredare tidsram krävs för att fånga in samtida förhållanden. I de fall lärosätet under de senaste två åren antagit ett nytt strategi- eller visionsdokument har vi därför valt att samla in såväl det senaste som det näst senaste dokumentet om båda varit tillgängliga.¹ För en förteckning över valda lärosäten och dokument, se Appendix 1.

Sammantaget innebar detta en korpus på 829 sidor, vilken kodades upprepade gånger utifrån forskningsfrågorna. Kodningen gjordes för hand, där vi noterade varje gång ett dokument beskrev en föreslagen åtgärd samt varje gång en problemsituation, såväl inom som utanför lärosätet, beskrevs. Dessa textstycken sammanfattades med en kod. Koderna sammanfattades i analytiska memon som sedan kompletterades under ytterligare kodningsrundor, för att slutligen sättas i samband med tidigare forskning och teori.

Policy och styrdokument

Styrdokument utgör ett illustrativt material inte bara därför att de är ett sätt att omsätta övergripande forsknings- och utbildningspolitiska diskurser i specifika institutionella miljöer, utan också därför att de ligger i skärningspunkten mellan externt och internt inriktade dokument. Primärt syftar de till att peka ut riktlinjer för lärosätets verksamhet, men de fyller också ett marknadsföringssyfte. De beskriver lärosätets särskilda profil i syfte att attrahera utomstående aktörer – studenter, forskare, anställda, samarbetspartners och finansiärer. På så sätt beskriver dokumenten dels en angiven riktning för lärosätets verksamhet, det vill säga en policy som syftar till att påverka lärosätets verksamhet, dels lärosätets produktion av profil i relation till rådande ideal om vad som utgör ett attraktivt lärosäte. Det är i denna skärningspunkt en analys av lärosätets konstruktioner av samhällsansvar och samhällsroll bäst genomförs.

En analys som fokuserar dessa aspekter motsvarar delvis den analys av samspelet mellan lokala, nationella och globala analysnivåer som Marginson och Rhoades (2002; jfr Kauppinen 2015) föreslår för studiet av samtida högre utbildningsdiskurser. Policydokumenten representerar lokala institutioners anpassning till och situering inom nationella och globala diskurser, nätverksstrukturer, konkurrensrelationer, lagar och regelverk, och belyser de komplexa samspelet mellan lokalt, nationellt och globalt i konstitutionen av normer och riktningar för högre utbildning och forskning. Analysen motsvarar också Bacchis (1999, 2009) diskussion av policydokuments dubbla natur: dels formulerar de riktlinjer för institutioners verksamheter, dels är de en del av produktionen av mer övergripande diskurser som påverkar makt- och kunskapskonstellationer ovanför de särskilda policydokumentens tillämpningsområden.

1 Datainsamlingen skedde under hösten 2021. ”De senaste två åren” syftar därför på perioden mellan 2019 och 2021.

Bacchis ”What’s the problem represented to be?”-ansats

Denna artikel utgår från Bacchis (1999, 2009) WPR-ansats för att analysera styrdokumentens del i en allmän produktion av diskurser om lärosätens samhällsansvar och samhällsroll (jfr Codd 1988). I detta syfte har WPR tidigare använts i studier av högre utbildning och forskning. Exempelvis visar Oliveira Ruggi och Duvvury (2023) hur jämställdhetsintegrering på irländska lärosäten utgår ifrån en snäv problemkonstruktion som fokuserar på ”the lack of ’women’ in senior positions”, vilket reducerar den feministiska rörelsens transformativa krav till statlig styrning. Även Woo (2022) använder WPR för att kritiskt undersöka Kinas universitetspolitik, där utvecklingsagendan drivs av ett snävt fokus på teknologiska och organisatoriska problemkonstruktioner.

Med sin ansats bryter Bacchi (1999, 2009) med den gängse föreställningen att policy svarar mot redan befintliga problem och att policyanalys därför bör utvärdera policyns effektivitet. I stället menar Bacchi att policy alltid inbegriper implicita och explicita antaganden som resulterar i att specifika samhällsfenomen *konstrueras* som problem av särskild art, problemkonstruktioner som i sin tur svarar mot de åtgärder som föreslås i policyn. Med detta görs policyanalys till en kritisk analys av hur policy konstruerar problem samt av de antaganden som sådana konstruktioner vilar på. Genom denna analysmetod når analysen bortom särskilda policys eventuella effektivitet. I stället möjliggörs kritisk kunskap om hur policy bidrar till att konstruera och reglera den sociala världen.

Genom att tillämpa WPR på svenska lärosätenas visions- och strategidokument analyserar vi hur de konstruerar sitt samhällsansvar och sin samhällsroll. Detta görs genom analys av de *problemkonstruktioner* som samhällsansvaret och samhällsrollen anses svara mot. Vad vill man uppnå med samhällsnyttig forskning, samverkan och anställningsbara studenter? Hur konstrueras de samtidsproblem som anses göra det nödvändigt för lärosäten att agera som utåtriktade samhällsaktörer? WPR möjliggör genom detta en kritisk analys av de implicita antaganden som ligger till grund för och reglerar övergripande högskolepolitiska diskurser.

För tillämpningen av WPR föreslår Bacchi (2009:xii) sex frågeställningar. Dessa är:

1. What’s the “problem” [...] represented to be in a specific policy?
2. What presuppositions or assumptions underlie this representation of the ”problem”?
3. How has this representation of the ”problem” come about?
4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the ”problem” be thought about differently?
5. What effects are produced by this representation of the ”problem”?
6. How/where has this representation of the ”problem” been produced, disseminated and defended? How could it be questioned, disrupted and replaced?

Som nämnts har vi formulerat våra forskningsfrågor utifrån ovanstående frågeställningar. Dock anser vi att ett mer snävt fokus på den textanalytiska nivån, och därmed ett fokus på Bacchis första, andra och fjärde frågor, möjliggör en bredare förståelse

av hur svenska lärosäten förstår begreppen samhällsansvar och samhällsroll. En mer genomgripande analysprocess, som tillämpade alla frågorna, hade möjliggjort en mer finmaskig bild, men hade krävt ytterligare textmaterial (mötesprotokoll, utkast, revideringar) samt intervjumaterial och hade således inte kunnat tillämpas på fler än ett fåtal lärosäten. Med ett fokus på frågeställning ett, två och fyra får vi en övergripande bild. Med textanalytisk skärpa kan vi därtill uppnå en god nivå av komplexitet utan en detaljerad analys av utomdiskursiva faktorer.

Vår konkreta textanalytiska metod, som vi använder för att besvara Bacchis frågeställningar, utgår från Laclau och Mouffes (2001) diskursteori. Varje policydokument utgör en *artikulation*, det vill säga en talakt som etablerar mening genom att konstruera ett system av skillnader mellan signifikanter. Den meningsstruktur som artikulationen utmynnar i benämner vi *diskurs*. Den textanalytiska ansatsen syftar till att fånga dels hur diskursiv mening konstrueras genom att skillnader och samband etableras mellan signifikanter, dels hur olika diskurser relaterar till varandra – hur de ifrågasätter och omöjliggör, bekräftar och förstärker, varandra, på ett bredare fält av *social antagonism*. När en särskild diskurs får möjlighet att införliva sin meningskonstruktion som etablerad ”sanning” på ett särskilt fält eller inom en särskild institution, kan denna diskurs förstås som *hegemonisk*.

Härnäst följer ett bakgrundsavsnitt som redogör för hur den akademiska kapitalismen vuxit fram som rådande universitetsideal och hur detta ideal kritiserats av förespråkare för ett konkurrerande humboldtskt ideal. Vi ser på dessa två diskurser som konkurrerande formationer som strider om den hegemoniska definitionsmakten över vad ett lärosäte är och bör vara.

Teori och kontextualisering

Akademisk kapitalism och svensk högskolepolitik

Det inledande resonemanget om den svenska högre utbildningens tilltagande externa fokus bör relateras till ett mer övergripande historiskt förlopp. Det handlar om etableringen av en global akademisk kapitalism och om hur svenska lärosäten anpassat sig och bidragit till en sådan (Hasselberg 2012; Widmalm 2013; Peterson 2017; Hasselberg 2019; Nordensvärd & Ketola 2019; Puaca 2020; Öhlander, Wolanik Boström & Pettersson 2020).

En central text på området är Sheila Slaughters och Gary Rhoades *Academic Capitalism and the New Economy* (2004; jfr Slaughter & Leslie 1999). Titeln *akademiska kapitalism* syftar på en process under vilken forskning och högre utbildning kommersialiseras och marknadsanpassas – genom att företag och intressenter ges makt att definiera forskningsprojekt, genom att producerad kunskap tänks resultera i användbara innovationer för kommersiella aktörer samt genom att forskningsresultat i högre grad uppfattas som varor.

Detta innebär att de gränser som tidigare funnits mellan marknad, stat, och lärosäte suddas ut till förmån för en mer komplex organisering av forskning och

utbildning inom ramen för kollaborativa miljöer: att lärosäten samarbetar med privata företag för att bedriva forskning, att de inrättar avdelningar med vinstdrivande syfte, att universitetspersonal agerar som konsulter inom den privata sektorn eller att inkomstgenererande aktiviteter överlag prioriteras framför traditionella akademiska sysselsättningar (Slaughter and Rhodes 2004:10–30; jfr Egidius 2010). Genomgående för denna utveckling är en *instrumentell* och *ekonomisk* syn på vetenskapens och utbildningens samhällsnytta.

Även om Slaughter och Rhoades analys belyser en global trend så utgår de i huvudsak från den amerikanska akademien, där tendenserna till kommersialisering och marknadsanpassning historiskt varit som mest välutvecklade. Det finns argument för att den akademiska kapitalismen inte gått lika långt i Sverige, där de flesta lärosätena är offentligt ägda, alternativt att den antagit en specifik form i mötet med den tidigare dominerande socialdemokratiska högskolepolitiken (Nordensvärd & Ketola 2019).

Detta betyder emellertid inte att svensk högre utbildning är opåverkad av den akademiska kapitalismen. Åtminstone sedan 1990-talet har svenska lärosäten strävat efter att integreras i en global akademisk miljö (Unemar Öst 2009; Egidius 2010; Hasselberg 2012; Kauppinen 2015; Hasselberg 2019; Öhlander, Wolanik Boström & Pettersson 2020), bland annat genom att anordna internationella forskningsarbeten, studentutbyten och utbildningsprogram, att anpassa sig till engelskan som akademiskt språk, att delta i en global akademisk arbetsmarknad och att gå in i en publikationsmiljö dominerad av den transnationella förlagsbranschen.

Som tidigare berörts har lagändringar och forskningspropositioner de senaste trettio åren också tenderat att betona forskningens och utbildningens nytta för externa aktörer. Högskolesystemets decentralisering (Egidius 2010:250–254), införandet av prestationsbaserad medelstilleddning (Peterson 2017:4–5), införandet av linjestyrning och *New Public Management* (NPM) i högskolesektorn (Rider, Sundberg & Ahlbeck Öberg 2014; Puaca 2020), införandet av terminsavgifter för utomeuropeiska studenter (Nordensvärd & Ketola 2019), samt en ökad betoning på samverkansmiljöer kan också ses som delar av denna utveckling (Widmalm 2013; Benner & Sörilin 2015; Ahlbeck Öberg 2016; Bölling & Eriksson 2016). Allt detta har medfört en gradvis anpassning till den globala akademiska kapitalismen på såväl det diskursiva som det ekonomiska planet.

Immateriell produktion och postmodernisering

Framväxten av den akademiska kapitalismen hänger samman med två större sammanflätade processer: kapitalismens ökade beroende av *immateriell produktion* och den tilltagande *postmoderniseringen av kunskapen*.

Den förra av dessa har tidigare beskrivits med en rad olika begrepp: det talas om kunskapsekonomi (Moulier-Boutang 2012), ny ekonomi (Sennett 2000; Slaughter & Rhoades 2004), informationsekonomi (Castells 2009) och biopolitisk produktion (Hardt & Negri 2003). Gemensamt för samtliga är att de beskriver hur det kapitalistiska produktionsättet sedan nyliberalismens implementering och informationsteknikens utbredning blivit alltmer inriktad på att producera tjänster och icke-fysiska varor. Även

om detta inte ersätter industriell produktion av fysiska varor, har det kommit att utgöra en integrerande del av en globaliserad och teknologiserad produktionsprocess som kräver alltmer avancerad kunskap, teknik och kommunikation för att reproduceras och vidareutvecklas. Därtill har den immateriella produktionens ökande dominans också inneburit att kunskapsproducerande och kommunikativa praktiker utanför det traditionella arbetslivet, inom exempelvis utbildning, kultur och sociala medier, blivit föremål för ökad varufiering.

Då lärosäten är samhällets primära kunskaps- och utbildningsinstitutioner utgör de en väsentlig del av denna nya ekonomi. Lärosätenas relativt självständiga roll har gradvis tonats ner till förmån för deras roll som leverantör av avancerad kunskap och arbetskraft till den kunskapsbaserade kapitalismen. Det är detta historiska skifte som begreppet akademisk kapitalism beskriver (Slaughter & Rhoades 2004:1).

I linje med Jean-Francois Lyotard (1984) menar vi att denna utveckling endast blir möjlig genom en förändring av kunskapsbegreppet: det är denna förändring som talet om *kunskapens postmodernisering* syftar på. Här menar Lyotard (1984) att kunskapen i det postmoderna tillståndet frikopplas från så kallade *metanarrativ* – stora berättelser och ideologiska system som förser enskilda kunskapsutsagor med legitimitet och sanningsinnehåll. I stället fungerar kunskaper som lösgjorda och fragmentariska utsagor som får ett värde endast genom att införlivas i lokala ”språkspel”. Kunskap kan därmed inte längre anses ”sann” i den mån den överensstämmer med föreställningar om vetenskaplig kumulation, historisk utveckling eller politisk förändring, utan kan bara anses mer eller mindre ”performativ” i den mån den tjänar ett syfte inom ett lokalt eller specifikt tillämpningsområde.

Detta är kopplat till vad Lyotard (1984:4–5) benämner kunskapens *exteriorisering*: den process under vilken kunskapen lösgörs från sin kontext och från sitt artikulerande subjekt för att kommodifieras och cirkulera inom marknadssystem. Lyotard menar att denna process enbart är möjlig i det tillstånd av kunskapsmässig fragmentering som karaktäriserar postmoderniteten, där kunskapen inte längre värderas utifrån dess möjlighet att bilda det vetande subjektet, utan utifrån dess förmåga att uppnå *resultat* inom ramarna för konkreta språkspel.

I analysen pekar vi på att svenska lärosäten åtminstone delvis utgår från en postmodern kunskapssyn i syfte att styra sin verksamhet i enlighet med akademisk-kapitalistiska normer. Lyotards begrepp är nödvändiga för att förstå denna situation. Genom vår contextualisering av denna kunskapssyn i förhållande till den globala kapitalismens utveckling, samt vår tillämpning av WPR-metodens maktkritik, anammar vi dock inte Lyotards delvis *optimistiska* syn på kunskapens postmodernisering. Om Lyotard i viss mån vill bejaka kunskapens fragmentarisering och se den som en möjlighet till frigörelse från modernitetens ok, anser vi att postmoderniteten både reproducerar gamla maktförhållanden och ger upphov till nya typer av ojämlikhet. Om vi vill förstå och kritisera dessa uppfattar vi det som nödvändigt att återvända till vissa kritiska metanarrativ och önskvärt att konstruera nya.

Alternativa visioner för lärosätenas roll: arvet från Humboldt

Sedan 1990-talet har det med jämna mellanrum uppstått debatter om vad ett lärosäte är och bör vara, där den akademiska kapitalismens dominans har kritiserats. Kritiken har ofta tagit avstamp i ett *humboldskt universitetsideal* (Liedman 2010; Ahlbeck Öberg, Bennich-Björkman, Hermansson m.fl. 2016; Östling 2016a, 2016b; Kristensson Ugglå 2017). Även om den historiska bakgrunden är mer komplicerad än vad som ofta har framkommit – vad gäller Wilhelm von Humboldts historiska betydelse och humboldtuniversitetsidealets historiska uppkomst och betydelse i Sverige – så finns det en uppsättning värden kopplade till ”Humboldt” som kritiken av lärosätenas utveckling har byggt på (Östling, Josephson & Karlsohn 2014; Östling 2016; Kristensson Ugglå 2017). Kristensson Ugglå (2017) beskriver denna position på följande sätt: ”den nära föreningen av forskning (kunskapsbildning) och utbildning (kunskapsförmedling), vikten av akademisk frihet (*Lehrfreiheit* och *Lernfreiheit*), ett fokus på bildning snarare än på yrkesutbildning, tanken på vetenskapens enhet och slutligen ett myndiggörande av studenten inom ramen för en förståelse av universitetet som en gemenskap av studenter och lärare”.

Denna idealbild knyts vanligen till synen på lärosätet som en plats för fritt och kritiskt kunskapssökande, där kunskapen har ett egenvärde, där grundforskning prioriteras och där kollegiala styrningsformer premieras. Här tillämpas en upplysningsidealistisk förståelse av lärosätenas samhällsansvar och samhällsroll: den intresselösa produktionen av kunskap och bildning har ett värde i sig och medför att mängden kunskap och bildning ökar i samhället. Nyttå förstås här som något idé- och värderingsmässigt snarare än som något instrumentellt.

Med utgångspunkt i bildningsbegreppet (*Bildung*) kritiserar humboldtianer ofta den akademiska kapitalismen för dess kommersialisering av forskning och utbildning och dess prioritering av tillämpad forskning och uppdragsforskning framför grundforskning. Utöver detta anses även långtgående samarbete mellan akademi och omgivande samhälle hota den akademiska friheten. I mångt och mycket kan man se detta humboldtianska ifrågasättande av den akademiska kapitalismen som ett svar på en postmoderniserad kunskapssyn; i motsättning till den akademiska kapitalismens instrumentalisering och exteriorisering av kunskap och bildning önskas en återgång till ett universitetsideal som befäster ett tydligt metanarrativ om vetenskapliga framsteg, kunskapens egennyttå och akademisk frihet.

Att kritiken mot den akademiska kapitalismen ofta tar sin utgångspunkt i humboldtska perspektiv innebär inte att den moderna svenska akademiska historien på ett reellt plan har bestämts av denna polaritet. Redan före nyliberaliseringen var inte minst svensk samhällsvetenskap starkt präglad av sin koppling till statsrationalitet och samhällsnytta (Larsson 2001; Smedberg 2019). Därtill hade kopplingen mellan akademi, industri och politik stor betydelse för utvecklingen av det svenska välfärdsprojektet (Nybom 1989). Säkerligen har detta ännu betydelse för synen på samverkan i nutida visions- och strategidokument, men i anslutning till detta bör två saker påpekås. För det första präglas såväl *debatten* som *diskursen* om lärosätenas roll av positionerna aka-

demisk kapitalism och humboldtska ideal. För det andra är arenan för såväl forskning som forskningspolitik en annan än under välfärdsstatens höjdpunkt: den är global snarare än nationell, nyttrationaliteten definieras ekonomiskt snarare än utilitaristiskt och styrs av marknadens snarare än statens logik. Akademiens samhällsnytta har marknadsanpassats precis som välfärden i stort.

Även om vi i denna artikel kritiserar den akademiska kapitalismen, så vill vi inte okritiskt förespråka ett humboldtskt universitetsideal. Vi använder dock det humboldtska idealet som en *kontrasteringspunkt* för att tydliggöra det akademisk-kapitalistiska synsätt som vi uppfattar som vägledande för policytexterna. Genom att jämföra med ett alternativt ideal går det att se vad som är speciellt med det akademisk-kapitalistiska perspektivet och därtill komma ifrån synen på detta perspektiv som det enda rimliga. Detta motsvarar en metod för att besvara Bacchis fjärde fråga, om vad som utelämnas i problemkonstruktioner.

Analys

Förekomsten av en spänningsfylld samexistens mellan akademisk-kapitalistiska och klassiska akademiska ideal (såsom det humboldtska) i svensk högskolepolitisk diskurs är väl belagd i tidigare forskning. Den diskuteras av Unemar Öst (2009:233–246) som en ”kamp om den högre utbildningens syfte och mål” mellan en ”globaliseringsdiskurs” och en ”klassisk akademisk diskurs”, där globaliseringsdiskursen sedermera kommer att få en alltmer hegemonisk position. Av vårt textmaterial att döma är den akademiska kapitalismens hegemoniska ställning fortsatt tydlig. Den akademisk-kapitalistiska diskursens problemkonstruktioner formar på ett övergripande plan lärosätenas strategier samt deras uppfattningar om samhällsansvar, även om denna diskurs stundtals utmanas av alternativa uppfattningar.

Den akademisk-kapitalistiska diskursens problemkonstruktioner kan grupperas i två kategorier: de *internt fokuserade*, som konstruerar och önskar lösa problem i lärosätets verksamhet, och de *externt fokuserade*, som konstruerar problem ute i samhället som lärosätet anses kunna bidra till att lösa. Dessa två kategorier bör dock inte förstås som separata. Ofta anses de interna problemen ha aktualiserats genom alltmer pockande problem i det omgivande samhället.

Den fortsatta analysen börjar med en identifiering och analys av akademisk-kapitalistiska ideal i materialet. Därefter följer en analys av internt fokuserade problemkonstruktioner, vilket leder fram till en diskussion av hur materialet förhåller sig till kunskapens postmodernisering. Sedan följer en analys av externt fokuserade problemkonstruktioner, med hållbarhetsdiskursen i centrum.

Externalisering, samverkan och samhällsnytta

I samtliga dokument formuleras framtidsmål om ökad samverkan med ”det omgivande samhället”, det vill säga aktörer inom näringsliv, civilsamhälle och offentlig sektor, och om satsningar på forskning som skapar olika former av ”nytta” eller ”innovationer” för dessa utanförstående aktörer. Sådana satsningar utgör det dominerande sätt på vilket samhällsaktörskap och samhällsroll uppfattas. Det finns en

slående enighet bland lärosätena om denna framtidsvision. Dessa formuleringar kan förstås som ett sätt att *externalisera* högskolans fokus och mål. Forskningsresultat och kunskapsinnehåll beskrivs inte främst utifrån *interna* akademiska kvalitetskriterier, utan i stället utifrån de sociala, ekonomiska eller teknologiska syften som de kan tänkas tjäna för utanförstående aktörer. Detta bidrar till en diskurs där lärosätenas verksamheter bedöms utifrån dess inflytande på och relation till externa aktörer. Verksamheten *instrumentaliseras* genom att begreppsliggöras som nyttigt i egenskap av *medel* för ett särskilt ändamål.

Dessa formuleringar förekommer inte enbart under de underrubriker som specifikt berör lärosätenas samverkanverksamheter, utan utgör grundläggande delar av lärosätenas visioner och strategier. Så här skriver exempelvis Högskolan i Halmstad:

Högskolans målsättning är att vara ett innovationsdrivande lärosäte med nationellt och internationellt erkänd utbildning och forskning präglad av nära samarbete med andra aktörer i omvärlden samt av samverkan över ämnesgränser. [...] Högskolans forskning och utbildning ska präglas av ett innovativt förhållningssätt där samverkan inom forskning och utbildning bidrar till att skapa värde och nytta. (Högskolan i Halmstad 2013:14)

Även under rubriken ”Det här är Umeå universitet” förekommer formuleringar som vittnar om externaliseringsimperativets centrala ställning:

Umeå universitets studenter och medarbetare berikar samhället. Lärosätet är en drivkraft för tillväxt och förser Norrland, Sverige och världen med välutbildad arbetskraft. Banbrytande forskning gör oss världsledande inom flera vetenskapsområden och genererar resultat som kommer samhället till nytta genom innovationer och tillämpningar. Det gör universitetet till en attraktiv samarbetspartner. (Umeå universitet 2019:2)

I det första citatet uppfattas ett ”innovativt förhållningssätt” som ”bidrar till att skapa värde och nytta” som centralt för verksamheten. Högskolan ställer upp sina mål inte med utgångspunkt från en klassisk bildningsprincip, utan utifrån mål om användbarhet, gärna i form av konkreta, tillämpbara ”innovationer”, och således utifrån kunskapens relevans för aktörer och värden utanför lärosätet. I det andra citatet förekommer liknande formuleringar: ”banbrytande forskning” anses banbrytande i den mån den ”genererar resultat som kommer samhället till nytta genom innovationer och tillämpningar”. Banbrytande forskning definieras alltså genom dess status som *objekt*, *resultat* eller *produkt* som kan generera påtaglig extern nytta.

Begrepp som *samverkan* och *sambällsnytta* utgör här inte bisatser eller specialområden, utan anses ”präglade” lärosätenas verksamheter i grunden. De anses utmärkande för lärosätets övergripande identitet (”Det här är Umeå universitet”) och görs till konstitutiv princip för verksamhetens övergripande ”strategiska målsättningar”. Liknande formuleringar förekommer i *samtliga* visions- och strategidokument.

Med Slaughter och Rhoades (2004:1) terminologi kan externaliseringsimperativet sättas i samband med den akademiska kapitalismens användande av statliga resurser i syfte att skapa kunskapssammanhang som sammanlänkar lärosäten med aktörer från den ”nya ekonomin”. Lärosätenas centralisering av samverkansforskning motsvarar en strävan att länka samman lärosätets kunskapsproduktion med den kunskapsbaserade kapitalismens behov av forskning och innovation. Konkret tar detta sig uttryck i att man dels önskar skapa nätverk, kontaktytor och incitament för den ”nya ekonomins” aktörer att delta i lärosätets forsknings- och utbildningsverksamhet, dels önskar introducera värderingskriterier som uppmuntrar forskare att producera forskningsresultat som kan omsättas i innovationer och produkter.

Ett akademisk-kapitalistiskt synsätt präglar därmed lärosätenas sätt att konstruera sitt samhällsansvar och sin samhällsroll: som integrerade deltagare i en global kapitalism som i ökande grad bestäms av kunskapsproduktion som central produktivkraft. Med samverkan som metod kan man producera kunskapsinnehåll som genererar social och ekonomisk nytta, tillväxt och teknologiska innovationer.

En strävan mot ökad externalisering förutsätter emellertid också att man uppfattar motsatta och tidigare ideal som problematiska. Vilka problem antar man att ett externaliseringsfokus ska lösa? Vilka förhållanden ses som problematiska? Som tidigare nämnts kan två övergripande problemkonstruktioner identifieras: den internt fokuserade och den externt fokuserade. Vi börjar med den interna.

Det humboldtska universitetsidealet som internt problem

När lärosäten formulerar framtidsmål om ökad externalisering etableras även en konstitutiv motbild om icke-önskvärda universitetsideal som man önskar röra sig bort från. Denna motbild uttrycks dock i huvudsak implicit – som en negation av de föreställda målbilderna. Då policydokumenten i så hög grad riktar sig mot samverkansforskning, samhällsnytta, innovation och andra mål som gör lärosätets kunskapsproduktion tillgänglig för externa aktörer, så har motbilden att göra med universitets- och kunskapsideal som är *internt* fokuserade och som motsäger ett instrumentellt fokuserat nyttobegrepp. Motsättningen kan ses i följande citat från Blekinge Tekniska Högskola respektive Uppsala universitet:

Begreppet kvalitet vid BTH inkluderar att bedriva utbildningar som sätter studentens utveckling i centrum, forskning som har stor relevans och samhällsnytta, samt samverkan med samhälle och näringsliv för att identifiera angelägna forskningsområden. (Blekinge Tekniska Högskola 2019:2)

Samverkan är en självklar del av Uppsala universitet och så har det alltid varit. Forskarnas insikter och upptäckter sprids och förändrar vår värld. Studenterna har sedan universitetet bildades haft en tydlig koppling till arbetsmarknaden och samhällsnytta ligger i själva fundamentet för all utbildning. När universitetet ingår avtal med företag och andra aktörer är det för ömsesidig nytta. Det handlar om att tillsammans identifiera kunskapsluckor som behöver fyllas. (Uppsala universitet 2016:3)

I det första citatet definieras begreppet ”kvalitet” genom att knytas till forskningens, utbildningens och kunskapens externa funktioner. Kvalitativ forskning och utbildning visar tecken på ”relevans och samhällsnytta”. Med denna definition antyds att den forskning och utbildning som *inte* främst förhåller sig till dessa kriterier är av lägre kvalitet. Ett lågkvalitativt lärosäte antas genom denna bild befatta sig med inåtvänd och samhällsnyttig forskning och utbildning. Ett humboldtskt universitetsideal, där strävan efter kunskap för kunskapens egen skull ses som lärosätets huvudsyfte, riskerar med denna syn att medföra lågkvalitativ forskning och utbildning.

Det andra citatet ska läsas mot bakgrund av Uppsala universitets historiska ställning som ett grundforsknings- och bildningsorienterat ”klassiskt” universitet. Genom att hävda ett samtida *och* historiskt engagemang för externa aktörer och arbetsmarknaden *bestrid* man en stereotyp bild av Uppsala universitet som ett elfenbenstorn med fokus på andra ideal än just samverkan och samhällsnytta – det sägs att ”samverkan är en *självtklar* del av Uppsala universitet *och så har det alltid varit*” (vår kursivering).

Liknande motbilder återfinns materialet igenom, då just samverkans- och nyttoideal är så allmänt förekommande. Dessa ideal konstrueras i motsättning till universitetsideal vilkas alternativa värden implicit eller explicit motsäger samverkans- och nyttoidealens instrumentella fokus. Här frammanas en generaliserad bild av det förmodat föråldrade, traditionella ”elfenbenstornsuniversitetet”, där forskning och utbildning främst syftar till sitt eget kunskapsinnehåll, intellektuellt eller filosofiskt posering, teoretisk eller metodologisk utveckling: kort och gott faktorer och värderingskriterier som anses avskurna från det övriga samhället. Mot detta ställer man ett fokus på kunskapens tillämplighet och samhällsnytta.

Denna externaliserande ansats vilar också på en *additiv* syn på tvärvetenskaplig och tvärkunskaplig samverkan (Sunnemark 2004). Om bilden av det klassiska, humboldtska universitetet utgör den externaliserande ansatsens huvudsakliga motbild, och om konkret strävan mot samverkan och nyttoforskning utgör dess policyinnehåll, så utgör denna additiva kunskapssyn dess kunskapsteoretiska bas. Utgångspunkten är att forskningsprojekt med plats för ett flertal perspektiv (härörande såväl inifrån som utanför akademien) per definition producerar mer kvalitativ, avancerad och heltäckande kunskap än den kunskap som enbart utgår ifrån enskilda institutionella eller disciplinära perspektiv.

Även den additiva synen konstrueras i motsättning till det klassiska, internt fokuserade universitetet: det förmodat föråldrade universitetsideal som utgår ifrån en föreställning om universitetets autonomi och som drar tydliga institutionella gränser mellan universitet och omgivande samhälle, där universitetets kunskap anses vara bättre. Följande citat från Högskolan Väst är belysande:

Högskolans bärande idé och varumärkeslöfte, att skapa kunskap i samverkan, gör samverkan till en central strategi för att uppnå hög kvalitet i utbildning och forskning. Med samverkan avses en ömsesidig samverkan med partners i civilsamhället, offentlig sektor och näringsliv. Utöver en hög vetenskaplig expertis krävs ett ödmjukt förhållningssätt till andras kunskaper och perspektiv. Samverkan ska

vara forskningsanknuten och utbildningsanknuten och detta sker främst inom ramen för Arbetsintegrerat lärande. Att högskolans lärare och forskare nationellt, internationellt och över disciplingränserna, samarbetar med kollegor inom den akademiska världen är givet i ett globalt samhälle där komplexa problem kräver mångdisciplinära samarbeten. (Högskolan väst 2017)

Mångvetenskap, tvärvetenskap och tvärkunskap associeras med mer avancerade och innovativa kunskapsformer. Kunskaper med ursprung i andra delar av samhället anses inte underlägsna den vetenskapliga kunskapen. Tydliga institutionella, disciplinära eller teoretiska gränsdragningar uppfattas som hämmande. Den externaliserande ansatsen drivs på detta sätt inte enbart av en akademisk-kapitalistisk strävan mot vinstmaximering, innovation och konkurrenstålighet, utan möjliggörs också av en kunskapssteoretisk grundsyn enligt vilken möten mellan ett flertal perspektiv och intressen med nödvändighet producerar mer avancerad kunskap.

Externalisering och postmoderna kunskapsbegrepp

Fokuset på samhällsnytta, användbarhet, samverkan, innovation etcetera kan även sättas i samband med postmoderniseringen av kunskapsbegreppet. Genomgående för denna artikels material är att humboldtska metanarrativ, upplysningsorienterade vetenskapliga metanarrativ liksom olika metanarrativ relaterade till den kritisk-teoretiska traditionen figurerar som negativa och föråldrade motbilder till ett universitetsideal som tar fasta på den producerade kunskapens nytta för utanförstående aktörer. Dessa metanarrativ ersätts av strategier för legitimering som utgår från externa aktörers fragmentariska intressen och behov. Detta medför också att kunskapen *exterioriseras* – att den lösgörs från de kunskapsproducerande eller vetande subjektens egna bildnings- och lärandeprocesser i samband med att dess status som vara befasts.

Utöver detta menar Lyotard (1984:5) att kunskapens postmodernisering bryter nationalstatens monopol på kunskapsproduktion. I Sverige har detta inte inneburit att högre utbildning och forskning har privatiserats. Dock har den decentraliserats sedan högskolereformen 1993, då lärosätena fick frihet att utforma egna profiler inom ramarna för en övergripande mål- och resultatstyrning (Unemar Öst 2009:56–57; Egidius 2010:251–252). Även om detta har medfört större nominell frihet, så har man blivit mer utsatt för globala konkurrensförhållanden. Detta har föranlett svenska lärosäten att i högre grad söka extern finansiering och trovärdighet, inte sällan i tätt samarbete med regionala aktörer som också har intresse av att locka studenter och kapitalstarka aktörer till lokala miljöer.

Sådana ambitioner förekommer i materialet i stort och uttrycks som ett behov av att skapa konkurrensstarka och attraktiva studie- och forskningsmiljöer i samarbete med övriga regionala aktörer. Denna ökade globala konkurrensutsatthet utgör den ”avnationalisering” Lyotard talar om såtillvida att statligt huvudmannaskap inte längre trycks garantera vetenskaplig legitimitet och finansiell stabilitet.

Detta tillstånd hanteras delvis olika av forskningsuniversitet med stora prestige-kapital och regionala högskolor (Peterson 2017). Även om forskningsuniversitetet i hög

grad betonar samverkansforskning, kombinerar de detta med prestige inom grundforskning för att stärka sin globala konkurrenskraft. De regionala högskolorna har inte tillgång till sådant prestigekapital, varför de i stället betonar sin roll som potentiell samverkanspartner. Detta är tydligt i skillnaden mellan följande citat, från Kungliga Tekniska Högskolan respektive Högskolan i Halmstad:

Forskningsgenombrotten kommer ibland där man minst förväntar dem. Grundforskning och nyfikenhetsdriven forskning har en självklar plats på ett tekniskt universitet tillsammans med tillämpad och verksamhetsnära forskning. KTH har spetsforskning i världsklass på ett antal områden, som ska lyftas fram tydligare externt och internt (Kungliga Tekniska Högskolan 2018:5).

Utöver avläsbara resultat i samhället visar sig Högskolans relevans och betydelse genom att Högskolan möter det utbildnings- och forskningsbehov som finns i näringsliv och offentlig sektor, särskilt i den närliggande regionen. Genom prioriterad utveckling av vissa områden har behovet från kommuner, region och näringsliv (till exempel inom teknik, vård och lärarutbildning) tillgodosetts, och denna interaktion har bidragit till en positiv, uppåtgående spiral för lärosätet. (Högskolan Halmstad 2013:11)

Även om KTH i stora delar av sitt strategidokument fokuserar samverkansforskning förlitar man sig här också på sin ”grundforskning” och sin ”spetsforskning i världsklass” för att etablera institutionell legitimitet och konkurrenskraft. Hos Högskolan i Halmstad låter det annorlunda. Här beläggs högskolans ”relevans och betydelse” endast genom hänvisning till ”avläsbara resultat i samhället” i samarbete med ”kommuner, region, och näringsliv”. Historisk forskningsprestige tycks medföra en viss möjlighet att hävda konkurrenskraft på basis av interna vetenskapliga kvaliteter, medan mindre prestigefyllda lärosäten nästan uteslutande förlitar sig på externa kriterier.

Detta ska dock inte tolkas så att de prestigefyllda forskningsuniversiteten är opåverkade av kunskapens postmodernisering och externalisering; snarare kan det uttryckas så att de har större möjlighet att *kombinera* postmoderniserade kunskapsideal med mer klassiskt akademiska diskurser. Flera av dessa lager finns i detta exempel från Lunds universitet:

Lunds universitet grundades 1666 och har under århundraden varit ett centrum för bildning och lärdom. Idag räknas det till ett av Sveriges främsta universitet med en ledande internationell position. En stor del av framgångarna kan tillskrivas universitetets förmåga att skapa en unik ämnesbredd och gränsöverskridande samarbeten. [...] Samhällsutmaningar ska mötas genom att utnyttja ämnesbredden, tvärvetenskapliga samarbeten och förstärkt samverkan med omvärlden. Universitetet ska fortsätta utvecklas i sin strävan att vara internationellt ledande. Lunds universitet ska attrahera och behålla engagerade och entusiastiska studenter och medarbetare samt betona hållbar utveckling. (Lunds universitet 2016:3)

Man börjar med att beskriva Lund universitets historiska prestige för att sedan snabbt knyta detta till den nuvarande ledande positionen. Denna position sägs vila på de två benen ”[unik] ämnesbredd”, som syftar på klassiska akademiska ideal, och ”gränsöverskridande samarbeten”, som pekar mer mot externalisering och postmoderna kunskapsideal. Denna dubbelhet följer med in i hur samhällsutmaningar, som i sig är externa, ska mötas: med ämnesbredd, med tvärvetenskap, men också med ytterligare ”samverkan med omvärlden”. Att dessa samhällsutmaningar benämns ”hållbar utveckling” är inget unikt för Lunds universitet utan genomgående i hela materialet.

De externa problemen: utmanings- och hållbarhetsdiskurs

Lärosätena beskriver sitt samhällsansvar och sin samhällsroll inte bara genom sina interna problemkonstruktioner, utan också genom att knyta dem till samhällsproblem som de anser sig kunna avhjälpa. Agenda 2030 och en generell diskurs kring hållbar utveckling utgör här ett övergripande ramverk som används för att peka på de rådande samhällsproblem som lärosätena har ett samhällsansvar att söka bemöta. Samhällsfenomen som tidigare uppfattats och behandlats som fristående problemområden, såsom mångfald, integration, social ojämlikhet, bostadsfrågor med mera, integreras i hållbarhetsdiskursen genom att uppfattas som del av ett eller flera hållbarhetsområden. Agenda 2030 och hållbarhetsdiskursen får med andra ord en *hegemonisk* status: den normerar och uppfattas som styrande för hur en hel rad samhällsproblem uppfattas och konstrueras och kan sägas påverka hur vi som samhälle förstår själva begreppet ”samhällsproblem”.

Hållbar utveckling och Agenda 2030 förekommer i samtliga dokument som det rådande ramverk genom vilket lärosätets samhällsroll konstrueras. Följande tre exempel är hämtade från Göteborgs universitet, Stockholms universitet och Högskolan i Gävle, men liknande ordalydelser förekommer genomgående i materialet:

Göteborgs universitet ska stärka sin relevans som samhällsaktör och samarbetspartner för att göra avtryck på samhällsutvecklingen och bidra till de globala utvecklingsmålen. [...] Universitetet ska förstärka sitt bidrag till målsättningarna för hållbar utveckling som fastlagts av FN:s generalförsamling i Agenda 2030. (Göteborgs universitet 2020:8)

Hållbar utveckling är en central fråga för Stockholms universitet. I Agenda 2030 har FN:s samtliga medlemsländer enats om 17 globala mål för att hantera samhällsutmaningarna. Universitetet ska med utgångspunkt i en stark och bred forskning, som omfattar de många olika aspekterna av social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet, ytterligare bredda och fördjupa samverkan med näringsliv, politik och civilsamhälle för att tillsammans nå de globala målen för hållbar utveckling. (Stockholms universitet 2018:6)

En hållbar livsmiljö innebär att vi arbetar för att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Högskolan i Gävle är navet i regionens hållbara samhällsutveckling och utvecklar kunskaper som möter samhällets utmaningar för en ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar livsmiljö. Högskolan arbetar med ständiga förbättringar för att hålla hög kvalitet och tillmötesgå samhällets krav och förväntningar på framtidens högskola. (Högskolan i Gävle 2016)

Hållbarhetsdiskursens hegemoniska ställning gör det lätt att uppfatta dess problemställningar som neutrala. Liksom alla problemkonstruktioner bygger dock hållbarhetsdiskursen på vissa antaganden om vad som utgör samhällsproblem, hur dessa ska uppfattas och hur de ska lösas (Ala-Uddin 2019).

Karaktäristiskt för denna diskurs är att tala om sociala, ekonomiska och ekologiska problem som ”utmaningar”, vilket har likheter med Ulrich Becks (2000) risksamhällehypotes. Det moderna samhällets sociala och teknologiska strukturer anses ha resulterat i en uppsättning oförutsedda konsekvenser som återinträder i det moderna samhället i form av *risker*. Dessa måste hanteras med en *reflexiv modernisering*, där det teknologiserade moderna projektet upprätthålls genom en kontinuerlig bedömning och hantering av riskfaktorer. Talet om ”utmaningar” och talet om ”risker” liknar varandra såtillvida att de båda framställer ekologiska hot, social ojämlikhet med mera som relativt vaga men ändå överhängande problem som kan hanteras genom lösningsfokuserad styrning och teknologisering på vetenskaplig grund. Om Beck (2000) dock påpekar att det ofta är ovisst huruvida riskhanteringsprocesser ger väntade resultat och att nya typer av social ojämlikhet kan komma att uppstå beroende på hur ekonomiska och teknologiska resurser relaterade till riskavvärjning fördelas, går ofta hållbarhetsdiskursen längre genom att hävda ett så kallat *one-world perspective* (Pfeifer 2011; Dove & Kammen 2015:101–112). Utifrån ett sådant perspektiv beskrivs sociala, ekologiska och ekonomiska ”utmaningar” som just utmaningar för världen som helhet snarare än problem som drabbar vissa grupper eller geografiska områden hårdare än andra.

Genom en diskurs om hållbar utveckling kan lärosätena konstruera sin kunskapsproduktion som central för hanteringen av samtidens utmaningar: miljöproblem, socioekonomisk ojämlikhet med mera konstrueras som *kunskapsproblem*. Enligt denna konstruktion anses ”utmaningarna” inte bero på brister i det moderna samhällets systematik, utan snarare på en tillfällig avsaknad av tillförlitliga och effektiva teknik-, kunskaps- och styrningssystem. Denna brist anses kunna avhjälpas genom en fortsatt kunskaps- och teknikbaserad moderniseringsprocess, ledd av lärosätena, snarare än genom grundläggande samhällsförändring. Här blir lärosätenas ansvar och roll tydliga. Om lärosätenas satsningar på innovations- och nyttoorienterad forskning formuleras i samklang med de ”utmaningar” som beskrivs av Agenda 2030 så kan den kunskaps- och teknikbaserade moderniseringsprocessen intensifieras. Två typexempel återfinns hos Uppsala universitet och Chalmers tekniska högskola:

Forskningen söker svar på de viktigaste frågorna, inomvetenskapligt eller i ett bredare samhällligt perspektiv och bidrar till att flytta kunskapsfronten framåt. Samverkan med det omgivande samhället är en naturlig integrerad del och bidrar – direkt eller indirekt – till lösningar på samhällets hållbarhetsutmaningar. Det yttersta målet är att forskningens resultat långsiktigt ska göra skillnad i samhället. (Uppsala universitet 2020:10)

I likhet med stora delar av världen står Sverige inför betydande samhällsutmaningar, av vilka fossila utsläpp som orsakar global uppvärmning är den ojämförligt största och påverkar alla delar av planeten. Chalmers – för en hållbar framtid är vår vision. Som tekniskt-naturvetenskapligt universitet är vårt uppdrag att skapa och sprida kunskap, kompetens och lösningar som alla har nytta av, såväl på individ- som på samhällsnivå både i Sverige och internationellt. Utbildningar som förbereder våra studenter för framtiden, forskning på hög internationell nivå och en nära, öppen och genomtänkt samverkan med näringsliv och samhälle gör det möjligt. I en värld med ständiga förändringar och nya möjligheter blir kunskaper, insikter och flexibilitet därmed allt viktigare. Vi har ansvaret att förhålla oss till utmaningarna i FN:s globala hållbarhetsmål, en tydlig inriktning för omställningen till ett hållbart samhälle. (Chalmers tekniska högskola 2019:2)

Denna syn på utmaningsdriven kunskapsproduktion uttrycks också i materialet genom en återkommande diskurs om ”faktaresistens” och ”populism”. Sådana fenomen beskrivs dels som ett hot mot akademisk frihet, dels som något som kan åtgärdas genom bredare spridning av vetenskaplig kunskap, tätare kontakter mellan utbildning och forskning och mer omfattande implementering av kunskapsbaserade lösningar i samhället. Med detta görs även faktaresistens och populism till kunskapsproblem, som anses orsakade av att delar av befolkningen saknar en viss uppsättning kunskaper och värden som krävs av den medvetna, aktiva, demokratiska medborgaren. Så här uttrycks detta av Linköpings universitet:

Forskning och utbildning är hörnpelare för en god samhällsutveckling. Samtidigt är inte kunskap och forskning att ta för givna: behovet av kunskap byggd på vetenskaplig grund är stort i tider av faktaresistens, åsiktskorridorer och populism. Att synliggöra dess betydelse och genomslag skapar vetenskaplig trovärdighet och bidrar ytterst till att utveckla demokratin. (Linköpings universitet 2020:10)

Här är det brist på upplysning hos vissa grupper som driver faktaresistens och populism. Lärosätena anser sig kunna motverka sådana problematiska tendenser genom att utbilda aktiva, demokratiska medborgare inom ramarna för en bredare inriktning på hållbar utveckling. Den aktiva deltagaren i en hållbar samhällsutveckling konstrueras därmed som en *utbildad* aktör, även om denna utbildning i huvudsak ställs till samhällets och arbetslivets övergripande förfogande. Så här formuleras det av Södertörns högskola:

I flera avseenden ska utbildningarna präglas av hållbar utveckling och livslångt lärande. Utbildningarna ska ge långsiktigt gångbara kunskaper och färdigheter, som gör studenterna kapabla att hantera nya och oväntade frågeställningar under sitt liv. Utbildningarna kommer att erbjudas i olika former för en bred kunskapsförsörjning av samhället, och målet är att de ska ge studenter förmåga att aktivt bidra till en hållbar utveckling både som samhällsaktörer och som yrkesverksamma (Södertörns högskola 2019:9).

Att vara en demokratisk medborgare handlar om att vara medveten om samhällets gemensamma utmaningar och svårigheter och att utifrån en kunskapsbaserad expertis delta i arbetet med att successivt hitta lösningar. Detta är en samhälls- och demokratisyn som präglas av konsensus och samverkan. Här hänger demokrati och forskning samman, då demokratisk styrning anses innebära att man i gemensam strävan skapar lösningar för samhället som helhet.

Sammanfattande diskussion

I svenska lärosätens visions- och strategidokument förordas forskningens och utbildningens *nytta* för det omgivande samhället som överordnat kriterium för kvalitet. Detta benämner vi i analysen ett *externaliseringsimperativ*, som vi relaterar till Slaughter och Rhoades (2004) beskrivning av akademisk kapitalism och Lyotards (1984) diskussion av kunskap i det postmoderna. Externaliseringsimperativet kontrasteras mot mer klassiska akademiska ideal som betonar studenternas bildning och den vetenskapliga sanningens kumulativa framsteg. Sådana ideal uppfattas i visions- och strategidokumenten som *problematiska*, som något som skapar inåtvända och elitistiska lärosätetsmiljöer till föga nytta för samhället. Därtill är externaliseringsimperativet sammanflätat med ett hegemoniskt hållbarhetsperspektiv som utgör det ramverk utifrån vilket lärosätenas samhällsansvar och samhällsroll uppfattas. Lärosätena ska förse det omgivande samhället, i hög grad begreppsliggjort som en singular storhet med gemensamma intressen, med innovativ kunskap som genererar lösningar på samtidens utmaningar.

Såväl externaliseringsimperativet som den dominerande hållbarhetsperspektivet pekar mot forsknings- och utbildningsinstitutionernas täta kopplingar till det rådande produktionssättets reproduktion och utveckling. Krav på kompetens och kunskapsbaser för den globala kapitalismens fortsatta ackumulation, tillväxt och framåtskridande kodifieras av lärosätenas styrelser som visioner om ”nytta” och ”innovation” och omsetts i lärosätetsövergripande styrdokument.

Detta är inget som uppstått i och med den akademiska kapitalismens framväxt. Som tidigare diskuterats kan även tidigare universitetsideal förstås utifrån deras funktion i det rådande produktionssättet. Den socialdemokratiska vision för högskolan som var rådande i Sverige under efterkrigstiden präglades av starka band mellan akademisk expertkunskap, näringsliv och politik, och syftade ytterst till byggandet av en konkurrenstålig välfärdskapitalism. Även det humboldtska universitetsidealet, med dess nära

band till upplysningstraditionen, kan förstås som knutet till industrikapitalismens framväxt under 1800-talet.

Det som är nytt med den akademiska kapitalismen har möjligen att göra med den *roll* som lärosätenas kunskap får i det rådande produktionssystemet. Om akademisk kunskap traditionellt har åtnjutit en relativ autonomi och i första hand tjänat rådgivande, förvaltande eller legitimerande funktioner i förhållande till en i övrigt friställd varuproduktion, börjar den inom ramarna för den akademiska kapitalismen få en direkt roll i produktionen: vetenskaplig kunskap förväntas utgöra en *vara* i marknadsbaserade cirkulationssystem eller en *produktivkraft* i kapitalismens vidare produktion av kunskap, kommunikation eller teknologi.

På detta vis kan den akademiska kapitalismen ses som en strävan mot att reducera lärosätenas relativa autonomi gentemot produktionssystemet. Detta anser vi vara förenat med betydande problem. Om lärosätena ska kunna bidra i arbetet med att bekämpa klimatförändringar, reducera social ojämlikhet, motarbeta demokratisk *backsliding* med mera, är det nödvändigt att de förses med ett stort mått av kritisk distans: de måste kunna fungera som självständiga institutioner, relativt frikopplade från det omgivande samhällets normer och krav. Sett till detta kan det rent av vara *farligt* att underställa lärosätenas forskning och utbildning det omgivande samhällets normer och krav på det sätt som visions- och strategidokumenterna gör: det omöjliggör den kunskapsproduktion som krävs för att kritisera och motverka det rådande samhällssystemets brister och motsägelser. Vi kan vända oss till Edward Said (2004, 2007) för att få en inspirerande motbild. Ett autonomt och kritiskt lärosäte kan fungera som en potentiellt utopisk plats, som en motvikt till politiska och ekonomiska projekt som har "swallowed up the world in its clutches, with grave consequences for democracy and the physical environment that can be neither underestimated nor dismissed" (2009). Även om lärosätet inte är opåverkat av marknadens och statens krav, så innebär dess relativa autonomi enligt Said (2004:71) att det kan fungera som "the one public space available to real alternative intellectual practices". Sett till lärosätets potentiella funktion som motvikt till samhällssystemets destruktiva tendenser är den tendens vi observerat i lärosätenas visions- och strategidokument oroande: här ses denna autonoma och kritiska roll som direkt problematisk, som något som måste motarbetas genom ytterligare fokus på nytta och samverkan.

Referenser

- Ahlbeck Öberg, S., L. Bennich-Björkman, J. Hermansson, A. Jarstad, C. Karlsson, & S. Widmalm (red.) (2016) *Det hotade universitetet*. Stockholm: Dialogos.
- Ahlbeck Öberg, S. (2016) "Samverkan som forskningens överordnade mål?", <https://politologerna.wordpress.com/2016/12/11/lucka-11-samverkan-som-forskningens-overordnade-mal/> (hämtningsdatum 20 februari 2023).
- Ala-Uddin, M. (2019) "'Sustainable' discourse. A critical analysis of the 2030 agenda for sustainable development", *Asia pacific media educator* 29 (2): 214–224. <https://doi.org/10.1177/1326365X19881515>
- Bacchi, C. L. (1999) *Women, policy, and politics. The construction of policy problems*. London: Sage. <https://doi.org/10.4135/9781446217887>
- Bacchi, C. L. (2009) *Analysing policy. What's the problem represented to be?* Frenchs Forest: NSW Pearson.
- Bölling, M. & Y. Eriksson (2016) "Collaboration with society. The future role of universities? Identifying challenges for evaluation", *Research evaluation* 25 (2):209–218. <https://doi.org/10.1093/reseval/rvv043>
- Beck, U. (2000[1992]) *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Benner, M. & S. Sörlin (2015) *Samverkansuppgiften i ett historiskt och institutionellt perspektiv*. Stockholm: Vinnova.
- Blekinge Tekniska Högskola (2019) *Policy för kvalitetsarbetet gällande utbildning och forskning*. Karlskrona/Karlshamn: Blekinge tekniska högskola.
- Castells, M. (2009[1996]) *The rise of the network Society. The information age. Economy, society, and culture, vol. I*. Oxford: Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781444319514>
- Chalmers tekniska högskola (2019) *Prioriterad verksamhetsutveckling 2020–2022*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Codd, J. A. (1988) "The construction and deconstruction of educational policy documents", *Journal of education policy* 3 (3):235–247. <https://doi.org/10.1080/0268093880030303>
- Dove, M. & D. M. Kammen (2015) *Science, society and the environment. Applying anthropology and physics to sustainability*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315880396>
- Egidius, H. (2010) *Skola och utbildning. I historiskt och internationellt perspektiv*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Fridlund, M. & U. Sandström (red.) (2000) *Universitetets värden. Bidrag till den forskningspolitiska debatten*. Stockholm: SNS.
- Göteborgs universitet (2020) *Ett universitet för världen. Göteborgs universitets vision 2021-2030*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Hardt, M. & A. Negri (2003[2000]) *Imperiet*. Göteborg/Stockholm: Glänta/Vertigo.
- Hasselberg, Y. (2012) *Vetenskap som arbete. Normer och arbetsorganisation i den kommodifierade vetenskapen*. Möklinta: Gidlunds.

- Hasselberg, Y. (2019) *Inte utan visst motstånd. Essäer om akademisk kapitalism och akademisk nyliberalism*. Möklinta: Gidlunds.
- Högskolan i Gävle (2016) *Plattform för strategi 2020*. Gävle: Högskolan i Gävle.
- Högskolan i Halmstad (2013) *Högskolan i Halmstad mot 2020. Vision. Forsknings- och utbildningsstrategi*. Halmstad: Högskolan i Halmstad.
- Högskolan Väst (2017) *Strategisk plattform*. Trollhättan: Högskolan väst.
- Karlsohn, T. (red.) (2016) *Universitetets idé. Sexton nyckeltexter*. Göteborg: Daidalos.
- Kauppinen, I. (2015) "Towards a theory of transnational academic capitalism", *British journal of sociology of education* 36 (2):336–353. <https://doi.org/10.1080/01425692.2013.823833>
- Kristensson Uggla, B. (2017) "Med Humboldt i universitetsdebatten", <https://signum.se/artikelarkiv/med-humboldt-i-universitetsdebatten/> (hämtningsdatum 20 februari 2023).
- Kungliga tekniska högskolan (2016) *Ett ledande KTH. Ett ledande tekniskt och internationellt universitet som skapar kunskap och kompetens för en hållbar framtid. Utvecklingsplan 2018–2023*. Stockholm: Kungliga tekniska högskolan.
- Laclau, E. & C. Mouffe (2001[1985]) *Hegemony and socialist strategy*. London: Verso.
- Larsson, A. (2001) *Det moderna samhällets vetenskap. Om etableringen av sociologi i Sverige 1930–1955*. Umeå: Institutionen för historiska studier, Umeå Universitet.
- Liedman, S. E. (2010) "Fritt kunskapssökande eller mätbara högskolor?", 15–28 i M. Lindh & J. Sundeen (red.) *Från Högskolan i Borås till Humboldt. Den svenska högskolans roll i en motsägelsefull tid*. Borås: Högskolan i Borås.
- Linköpings universitet (2020) *Verksamhetsplan och budget för 2021 samt plan för 2022–2023*. Linköping: Linköpings universitet.
- Lunds universitet (2016) *Strategisk plan 2017–2027*. Lund: Lunds universitet.
- Lyotard, J. F. (1984[1979]) *The postmodern condition. A report on knowledge*. Manchester: Manchester university press.
- Marginson, S & G. Rhoades (2002) "Beyond national states, markets, and systems of higher education. A glonacal agency heuristic", *Higher education* 43 (3):281–309. <https://doi.org/10.1023/a:1014699605875>
- Moulier-Boutang, Y. (2012) *Cognitive capitalism*. Hoboken: Wiley.
- Nordensvärd, J. & M. Ketola (2019) "Rethinking the consumer metaphor versus the citizen metaphor. Frame merging and higher education reform in Sweden", *Social policy & society* 18 (4):555–575. <https://doi.org/10.1017/s1474746418000465>
- Nybohm, T. (red.) (1989) *Universitet och samhälle. Om forskningspolitik och vetenskapens samhällsroll*. Stockholm: Tiden.
- Petersson, H. (2017) "Gender and prestige in Swedish academia. Exploring senior management in universities and university colleges", *Scandinavian journal of educational research* 61 (1):1–17. <https://doi.org/10.1080/00313831.2015.1066437>
- Pfeifer, E. (2011) "De-politicizing the environment. An inquiry into the nature of the sustainable development discourse", <http://web.archive.org/web/20150613011428/http://www.globalpolitics.cz/clanky/de-politicizing-the-environment-an-inquiry-into-the-nature-of-the-sustainable-development-discourse> (hämtningsdatum 18 juli 2023)

- Proposition (2016/17:50) *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft.*
- Puaca, G. (2020) "Academic leadership and governance of professional autonomy in Swedish higher education", *Scandinavian journal of educational research* 65 (5):819–830. <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1755359>
- Rider, S., E. Sundberg & S. Ahlbeck Öberg (2014) *Kollegialitet i koncentrat. Rapport från Arbetsgruppen för utveckling av kollegiala styrformer, Vetenskapsrådet för humaniora och samhällsvetenskap, 2014-05-20.* Uppsala: Uppsala universitet.
- Ruggi, L. O. & N. Duvvury (2023) "Shattered glass piling at the bottom. The 'problem' with gender equality policy for higher education", *Critical social policy* 43 (3):469–491. <https://doi.org/10.1177/02610183221119717>
- Said, E. (2004) *Humanism and democratic criticism.* New York: Columbia university press.
- Said, E. (2007) "On the university", 26–36 i F. J. Ghazoul (red.) *Edward Said and critical decolonization.* Kairo/New York: American university in Cairo press.
- Said, E. (2009) "Problems of neoliberalism", <https://znetwork.org/zcommentary/problems-of-neoliberalism-by-edward-said/> (hämtningsdatum 18 juli 2023).
- Sennett, R. (2000) *När karaktären krackelerar. Människan i den nya ekonomin.* Stockholm: Atlas.
- Slaughter, S. & L. Leslie (1999[1997]) *Academic capitalism. Politics, policies, and the entrepreneurial university.* Baltimore: Johns Hopkins university press. <https://doi.org/10.56021/9780801855498>
- Slaughter, S. & G. Rhoades (2004) *Academic capitalism and the new economy. Markets, state and higher education.* Baltimore: Johns Hopkins university press. <https://doi.org/10.56021/9780801879494>
- SFS (1992:1434) *Högskolelag.*
- SFS (1996:1392) *Lag om ändring i högskolelagen.*
- SFS (2009:45) *Lag om ändring i högskolelagen.*
- SFS (2013:119) *Lag om ändring i högskolelagen.*
- SFS (2021:317) *Lag om ändring i högskolelagen.*
- Smedberg, C.F. (2019) "Gruppkategoriens förvandlingar. Epistemologi, ontologi och politik i Torgny T. Segerstedts studium av grupper 1939–1955", *Historisk tidskrift* 139 (4):717–740.
- Stockholms universitet (2018) *Strategier för Stockholms universitet 2019-2022.* Stockholm: Stockholms universitet.
- Sunnemark, F. (2004) "Ideologiteori och tvärvetenskap: Om aspekter och begreppsimport", 29–57 i F. Sunnemark & M. Åberg (red) *Tvärvetenskap. Fält, perspektiv eller metod?* Lund: Studentlitteratur.
- Södertörns högskola (2019) *Södertörns högskolas utvecklingsplan 2020–2024.* Hudinge: Södertörns högskola.
- Umeå universitet (2019) *Vision för Umeå universitet.* Umeå: Umeå universitet.
- Uppsala universitet (2016) *Att samarbeta med Uppsala universitet. Förutsättningar för uppdrags- och samverkansforskning.* Uppsala: Uppsala universitet.

- Uppsala universitet (2020) *Mål och strategier. För kvalitet och förnyelse*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Unemar Öst, I. (2009) *Kampen om den högre utbildningens syften och mål. En studie av svensk utbildningspolitik*. Örebro: Örebro universitet.
- Universitetskanslerämbetet (2022) "Lista över universitet, högskolor och enskilda utbildningsanordnare", <https://www.uka.se/sa-fungerar-hogskolan/universitet-och-hogskolor/lista-over-universitet-hogskolor-och-enskilda-utbildningsanordnare> (hämtningsdatum 17 februari 2022).
- Widmalm, S. (2013) "Innovation and control. Performative research policy in Sweden", 39–51 i S. Rider, Y. Hasselberg & A. Waluszewski (red.) *Transformations in research, higher education and the academic market*. Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-5249-8_3
- Woo, E. (2023) "What is the problem represented to be in China's world-class university policy? A poststructural analysis", *Journal of education policy* 38 (4):644–664. <https://doi.org/10.1080/02680939.2022.2045038>
- Öhlander, M., K. Wolanik Boström, & H. Pettersson (2020) "Demands and challenges of internationalization in the Swedish humanities in the era of academic capitalism", *Zoon Politikon* 11:232–256. <https://doi.org/10.4467/2543408xzop.20.008.13065>
- Östling, J. (2016a) *Humboldts universitet. Bildning och vetenskap i det moderna Tyskland*. Stockholm: Atlantis.
- Östling, J. (2016b) "Humboldttraditionen och universitetets framtid", <http://tidskriftenrespons.se/artikel/humboldt%C2%ADtraditionen-och-universitetets-framtid/> (hämtad 17 februari 2022).
- Östling, J., P. Josephson, & T. Karlsohn (2014) *The Humboldtian tradition. Origins and legacies*. Leyden: Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004271944>

Författarpresentation

Ludvig Sunnemark är doktorand i sociologi vid Universitetet i Oslo. Hans doktorandprojekt syftar till att teoretisera klimaträttviserörelsen och Black Lives Matter-rörelsen i relation till postkoloniala förhållanden och begreppet globalt civilsamhälle. Förutom sociala rörelser, postkolonialism och globalisering omfattar hans forskningsintressen kontinental politisk filosofi, marxism, poststrukturalism och högre utbildningshistoria.

Fredrik Sunnemark är docent i idéhistoria vid Högskolan Väst där han också är studierektor för högskolans forskarutbildningar. Hans forskning har tidigare rört sig kring ideologikritik, svensk politisk-ideologisk utveckling, film och populärkultur, samt samtida debatter kring nationalism, mångkulturalism och interkulturalism. Under senare år har han emellertid främst forskat om kritisk epistemologi och arbetsintegrerat lärande.

Kontaktuppgifter

Ludvig Sunnemark
Postboks 1096, Blindern, 0317 Oslo, Norge.
ludvig.sunnemark@sosgeo.uio.no

Appendix 1. Utvalda lärosäten och textmaterial.

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Blekinge tekniska högskola	<i>Strategisk plan för Blekinge tekniska högskola</i>	14 februari 2017	6 sidor	https://www.bth.se/wp-content/uploads/2017/02/BTH-strategisk_plan.pdf
	<i>Policy för kvalitetsarbetet gällande utbildning och forskning</i>	17 december 2019	4 sidor	https://www.bth.se/wp-content/uploads/2020/10/Policy-for-kvalitetsarbetet-utbildning-och-forskning.pdf
	<i>BTH:s vision och strategi 2021–2025.</i>	16 december 2020	8 sidor	https://www.bth.se/wp-content/uploads/2021/01/BTH_Vision_strategi_2021-2025.pdf
Chalmers tekniska högskola	<i>Chalmers vision och strategier 2016–2022</i>	Juni 2016	24 sidor	https://docplayer.se/112952472-Chalmers-vision-och-strategier.html
	<i>Prioriterad verksamhetsplan 2020–2022</i>	29 april 2019	39 sidor	Ej tillgänglig.
	<i>Prioriterad verksamhetsplan 2016–2020</i>	25 maj 2015	37 sidor	https://docplayer.se/4426210-Nyttig-utbild-forskning.html
Försvarshögskolan	<i>Försvarshögskolan – ett världsledande lärosäte inom försvar, krishantering och säkerhet. Vision och strategi för Försvarshögskolan 2020–2030</i>	22 april 2020	10 sidor	https://www.fhs.se/download/18.6741f78d17569c561b56d988/1604995961585/%C3%B6rsvarsh%C3%B6gskolan%20vision%202030%20-%20Ett%20v%C3%A4rldsledande%20l%C3%A4ros%C3%A4te%20inom%20f%C3%B6rsvar,%20krishantering%20och%20s%C3%A4kerhet.pdf
Gymnastik- och idrotts-högskolan	<i>Strategisk plan 2019–2023</i>	2018	12 sidor	https://www.gih.se/download/18.1e3f17441845fb8d40fa24/1668075233326/GIH_Strategisk%20plan_2019-2023.pdf

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Göteborgs universitet.	<i>Vision 2020. Uppdaterad 2016.</i>	2016	35 sidor	https://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1606/1606791_gu_vision_2016_inlaga_sve_webb.pdf
	<i>Ett universitet för världen. Göteborgs universitets vision 2021–2030</i>	2020	10 sidor	https://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1809/1809063_vision-2030-go--teborgs-universitet.pdf
	<i>Universitetsgemensamma mål och strategier 2021–2024</i>	2020	8 sidor	https://medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1808/1808332_mal-och-strategier-goteborgs-universitet-2021-2024.pdf
Handels-högskolan i Stockholm	<i>Mission och vision</i>	Uppgift saknas	2 sidor	https://www.hhs.se/sv/om-oss/organisation/mission-and-vision/
Högskolan i Borås	<i>Högskolan i Borås vision och mål</i>	Juni 2015	8 sidor	https://docplayer.se/36972343-Hogskolan-i-boras-vision-och-mal.html
	<i>Vision, mål och strategier</i>	Juni 2021	3 sidor	https://www.hb.se/anstalld/organisation-och-styrning/vision-mal-och-strategier/
Högskolan Dalarna	<i>Vår vision. Vi skapar öppna vägar till kunskap för ett gott samhälle (2014)</i>	18 december 2014	8 sidor	https://docplayer.se/4179207-Var-vision-vi-skapar-oppna-vagar-till-kunskap-for-ett-gott-samhalle.html
	<i>Att leva visionen –prioriterade inriktningar för Högskolan Dalarna 2016–2019</i>	17 december 2015	7 sidor	https://docplayer.se/36351760-Att-le-va-visionen-prioriterade-inriktningar-for-hogskolan-dalarna.html
	<i>Vår vision. Vi skapar öppna vägar till kunskap för ett gott samhälle (2020)</i>	15 juni 2020	8 sidor	https://www.du.se/globalassets/global/visionen/hd_broschyr_vision_180x254_8sid_hires.pdf
	<i>Strategi för Högskolan Dalarna 2020–2026</i>	2019	11 sidor	https://www.du.se/globalassets/local/om-oss2/planering-och-uppfoljning/visionsdokument/strategi-for-hogskolan-dalarna-20202026.pdf

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Högskolan i Gävle	<i>Plattform för strategi 2020</i>	8 december 2016	11 sidor	https://docplayer.se/41016127-Plattform-for-strategi-2020.html
	<i>Vision, verksamhetsidé och kärnvärden</i>	10 oktober 2019	1 sida	https://www.hig.se/download/18.13631aa816e87d6cfe68c507/1579618060072/Vision,%20verksamhetsid%C3%A9%20och%20k%C3%A4rn%C3%A4rden.pdf
	<i>Utbildnings- och forskningsstrategi för Högskolan i Gävle 2021–2030</i>	2019	7 sidor	https://www.hig.se/download/18.84e037d17401f5987628e8a/1599465848799/Utbildnings-%20och%20forskningsstrategi%202030.pdf
Högskolan i Halmstad	<i>Högskolan i Halmstad mot 2020. Vision. Forsknings- och utbildningsstrategi</i>	25 oktober 2013	16 sidor	https://issuu.com/hogskolanihalmstad/docs/fus_2014_feb_6-web
	<i>Vision, mål och strategier.</i>	April 2019	35 sidor	https://www.hh.se/om-hogskolan/vision-mal-och-strategier.html
Högskolan i Skövde	<i>Utvecklingsplan 2017–2022</i>	2016	44 sidor	Ej tillgänglig
	<i>Bilaga till utvecklingsplan 2017–2022</i>	20 juni 2019	12 sidor	Ej tillgänglig
Högskolan Kristianstad	<i>Strategi 2015 - 2020. Utbildningsprogram som är ledande i Sverige</i>	11 juni 2015	6 sidor	Ej tillgänglig
	<i>Kvalitetssystem och kvalitetspolicy för utbildning på grund- och avancerad nivå</i>	12 februari 2019	12 sidor	https://www.hkr.se/contentassets/f5b3599cbf-084d9c9f91c25e5bf2d164/kvalitetssystem190212.pdf
	<i>Strategi 2021–2025. Större bidrag till vårt samhälle</i>	2 december 2020	11 sidor	https://www.hkr.se/globalassets/avdelningar/hogskolekansli/strategi-2021-2025.pdf

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Högskolan Väst	<i>Strategisk plattform</i>	2017	24 sidor	https://issuu.com/hogskolan_vast/docs/hogv-142_varumarkesplattform_tryck_
	<i>Strategier</i>	2019	2 sidor	https://www.hv.se/om-oss/vision-strategier-och-satsningar/vision-och-strategisk-plattform/strategier/
	<i>Varumärke</i>	2019	5 sidor	https://www.hv.se/om-oss/vision-strategier-och-satsningar/vision-och-strategisk-plattform/varumärke/
	<i>Värdegrund</i>	2019	1 sida	https://www.hv.se/om-oss/vision-strategier-och-satsningar/vision-och-strategisk-plattform/vardegrund/
Karlstad universitet	<i>Vision och strategi 2030</i>	2 oktober 2018	3 sidor	https://intra.kau.se/dokument/upload/82F3178102e2b192F7qSA6932150/VisionOchStrategi2030.pdf
	<i>Strategisk plan 2017–2019</i>	16 december 2016	8 sidor	https://intra.kau.se/dokument/upload/C10B9428077Fd20DD1WTC99ECF95/C2016_784Strategisk%20plan%202017-2019.pdf
	<i>Strategiska mål 2019–2023</i>	2018	1 sida	https://www.kau.se/om-universitetet/om-karlstads-universitet/fakta-om-universitetet/vision-och-strategi-2030
Karolinska institutet	<i>Strategi 2030</i>	15 april 2019	32 sidor	https://medarbetare.ki.se/media/89645/download?_
	<i>Strategi 2018. Färdplan för Karolinska institutet 2014–2018</i>	September 2014	32 sidor	https://issuu.com/karolinska_institutet/docs/full__ngd_strategi2018

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Kungliga tekniska högskolan	<i>Ett ledande KTH. Ett ledande tekniskt och internationellt universitet som skapar kunskap och kompetens för en hållbar framtid. Utvecklingsplan 2018–2023</i>	4 december 2017	17 sidor	https://intra.kth.se/polo-poly_fs/1.1023771.1603875437!/KTH_Utvecklingsplan_SV.PDF
	<i>Vision 2027</i>	15 december 2011	7 sidor	https://intra.kth.se/polo-poly_fs/1.1023767.1603875307!/v2027sv%20slutversion.pdf
Linköping universitet	<i>Strategikarta</i>	5 juli 2016	1 sida	https://styrdokument.liu.se/Regelsamling/File/843779
	<i>Verksamhetsplan och budget för 2020 samt plan för 2021–2022</i>	4 juni 2019	65 sidor	https://liu.se/dfsmedia/dd35e243dfb7406993c1815aaf88a675/34786-source/options/download/verksamhetsplan-och-budget-for-2020-samt-plan-for-2021-2022
Linnéuniversitetet	<i>En resa in i framtiden. Vision och strategi 2015–2020</i>	24 september 2014	20 sidor	https://lnu.se/globalassets/dokument---gemensamma/universitetsledningens-kansli/styrdokument/en_resa_in_i_framtiden_2015-2020.pdf
	<i>Vision 2030. Vi sätter kunskap i rörelse för en hållbar samhällsutveckling</i>	5 december 2019	4 sidor	https://lnu.se/globalassets/dokument---gemensamma/universitetsledningens-kansli/vision-2030/us-191205-vision-2030-.pdf
	<i>Målsättningar för 2025</i>	3 december 2020	7 sidor	https://lnu.se/globalassets/dokument---gemensamma/universitetsledningens-kansli/styrdokument/malsattningar-2025.pdf

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Luleå tekniska universitet	<i>Vision och strategi 2030</i>	November 2018	2 sidor	https://www.ltu.se/ltu/Vision-och-strategi-2030
	<i>Strategisk plan 2020–2025</i>	18 november 2019	9 sidor	https://www.ltu.se/cms_fs/1.193770!/file/Universitetets%20strategiska%20plan%202020-2025_dnr%204869-2019.pdf
Lunds universitet	<i>Strategisk plan 2017–2027</i>	6 december 2016	8 sidor	https://www.lu.se/sites/www.lu.se/files/strategisk-plan-lunds-universitet-2017-2026-2.pdf
Malmö universitet ²	<i>Malmö universitet Strategi 2022</i>	15 december 2017	13 sidor	https://mau.se/contentassets/9fd475e00c874d2e86a12fa3149d1/strategi-2022_180119_webb-och-utskriftsvariant-version.pdf
Mittuniversitetet	<i>Mittuniversitetets strategi 2019–2023</i>	23 maj 2018	10 sidor	https://docplayer.se/108491333-Mittuniversitetets-strategi.html
Mälardalens universitet ³	<i>Forsknings- och utbildningsstrategi 2017–2022</i>	Februari 2016	12 sidor	https://docplayer.se/105214510-Forsknings-och-utbildningsstrategi.html
	<i>Mission och vision</i>	Uppgift saknas	2 sidor	Ej tillgänglig
	<i>Vision och mål</i>	2020	2 sidor	https://www.mdu.se/vision
Stiftelsen Högskolan i Jönköping	<i>Strategier 2020-2025 / Building Bridges: Jönköping University 2020–2025</i>	2019	20 sidor	https://ju.se/download/18.1778272c17e8615810c161cc/1643287893488/JU_Strategier_2020-2025_Broschyr_webb.pdf
Stockholms universitet	<i>Strategier för Stockholms universitet 2019–2022</i>	3 december 2018	12 sidor	https://issuu.com/stockholmsuniversitet/docs/strategierna_2019_2022?utm_medium=referral&utm_source=www.su.se

2 Före 1 januari 2018 Malmö högskola.

3 Före 1 januari 2022 Mälardalens högskola.

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Sveriges Lantbruksuniversitet	<i>SLU:s strategi 2017–2020</i>	16 juni 2016	24 sidor	https://internt.slu.se/globalassets/mw/org-styr/kval-sakr-utb/05a.-slus-strategi-2017-2020-faststalld-160616.pdf
	<i>SLU:s strategi 2021–2025</i>	24 september 2020	13 sidor	https://internt.slu.se/globalassets/mw/org-styr/styr-dok/1-verksamhetsstyrning-organisation/strategi-slu-2021-2025.pdf
Södertörns högskola	<i>Vision, ethos, mål och strategier för Södertörns högskola 2015–2019</i>	31 mars 2015	8 sidor	https://www.sh.se/download/18.166aa05167c62dff5d71cdd/1549960590523/sh_vision_et_hos_mal_strategier_2015_2019.pdf
	<i>Södertörns högskolas utvecklingsplan 2020–2024</i>	December 2019	12 sidor	https://www.sh.se/download/18.2d3923f11702f30eed726b72/1582128812615/S%C3%B6dert%C3%B6rns%20h%C3%B6gskolas%20utvecklingsplan%202020-2024%20pages.pdf
Uppsala universitet	<i>Mål & Strategier. För kvalitet och förnyelse</i>	12 december 2019	14 sidor	https://www.regler.uu.se/digitalAssets/14/c_14263-l_3-k_c_14263-l_3-k_mal-och-strategier-for-uppsala-universitet--fran-200101-.pdf
	<i>Mål och strategier för Uppsala universitet</i>	26 november 2014	11 sidor	https://www.ub.uu.se/digitalAssets/713/c_713714-l_3-k_c_14263-l_3-k_mal-och-strategier-for-uppsala-universitet.pdf
	<i>Att samarbeta med Uppsala universitet. Förutsättningar för uppdrags- och samverkansforskning</i>	2016	12 sidor	Ej tillgänglig.

Lärosäte	Titel på dokument	Antagningsdatum (exakt datum anges om tillgängligt)	Omfång	URL (om fortsatt tillgänglig)
Umeå universitet	<i>Vision för Umeå Universitet</i>	3 april 2019	3 sidor	https://www.umu.se/globalassets/centralwebb/om-umea-universitet/vision-strategi-och-regelverk/vision-umea-univ.sve.pdf
	<i>Umeå universitet möter framtiden med gränslös kunskap. Umeå universitet 2020 – Vision och mål.</i>	8 juni 2012	10 sidor	https://www.umu.se/globalassets/fristaende-webbar/regelverk/styrning-ekonomi-planering-och-resursfordelning/150---umea-universitet-2020--vision-och-mal-umu-100-394-12.pdf
Örebro universitet	<i>Örebro universitets vision och strategiska mål 2018–2022</i>	21 december 2017	8 sidor	https://docplayer.se/105549179-Orebro-universitets-vision-och-strategiska-mal.html
Totalt			829 sidor	